

Paulina Hornik

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

 <https://orcid.org/0000-0002-6933-9075>

Czynniki warunkujące kształtowanie się relacji z teściami. Wybrane aspekty społecznopsychologiczne

 <https://doi.org/10.15633/9788363241575.04>

Proszę szukać bliskości, czasem za cenę zranień, [...]
Jesteśmy sobie nawzajem potrzebni do szczęścia.

ks. Jan Kaczkowski¹

Rodzina, będąc środowiskiem, w którym dokonuje się przekaz aksjologiczny oraz transmisja międzypokoleniowa, stanowi w strukturze społeczeństwa miejsce harmonijnego współistnienia stałości i zmiany. Zachodzi ścisła zależność między zdrowym funkcjonowaniem rodziny a zdrowym funkcjonowaniem społeczeństwa². Interakcje, jakie zachodzą między członkami rodziny, charakteryzuje różnorodność i złożoność. System rodzinny tworzy wiele osób, które wzajemnie na siebie oddziałują³. Specyficznym rodzajem relacji rodzinnej jest relacja z teściami.

- 1 J. Podsadecka, *Sztuka Czulości. Ks. Jan Kaczkowski o tym, co najważniejsze*, Kraków 2017, s. 43.
- 2 A. Zaborowska, *Współczesna rodzina – kryzys czy przemiana?*, w: *Tożsamość i posłannictwo rodziny*, red. M. Brzeziński, J. Jęczeń, Lublin 2014, s. 71.
- 3 A. E. Wańczyk-Welc, M. Marmola, *Relacje w rodzinie pochodzenia a jakość małżeństwa u rodziców dzieci w wieku przedszkolnym*, „Fides et Ratio” 41 (2020) nr 1, s. 206–207.

Powstaje ona dopiero w okresie dorosłości pomiędzy osobami niespokrewnionymi i nie jest rezultatem osobistego wyboru (zazwyczaj wybór dotyczy przyszłej żony lub męża, a nie przyszłych teściów; relacja z nimi jest niezamierzonym wprost skutkiem wyjątkowej relacji z życiową partnerką lub partnerem)⁴. By lepiej zrozumieć istotę oraz dynamikę relacji z teściami, warto przyrzeć się czynnikom, które mogą ją kształtować.

Jakość komunikacji interpersonalnej

Istotnym wymiarem funkcjonowania rodziny, mającym istotny wpływ na relacje, w tym również relacje z teściami, jest komunikacja interpersonalna. Jest ona współtwórcą oraz wskaźnikiem jakości relacji. Komunikacja ma charakter interakcyjny – każde zachowanie jednej osoby jest werbalnym lub niewerbalnym komunikatem dla innych, przy czym zarówno sam autor tego komunikatu, jak i jego adresaci stają się w tym procesie jednocześnie nadawcami i odbiorcami komunikatów. Poprawnemu odczytywaniu komunikatów niewerbalnych sprzyja więź emocjonalna między osobami. Relacje są ujmowane jako suma interakcji zachodzących na płaszczyźnie komunikacji werbalnej i niewerbalnej lub jako to, co między osobami dokonuje się w czasie. W jakości komunikacji rodzinnej znajdują swoje odzwierciedlenie trzy zasadnicze czynniki: jakość więzi, jakie panują między członkami rodziny, klimat emocjonalny oraz ustalone w rodzinie reguły⁵.

Istnieją różne modele komunikacyjne. W modelu jednostronnym komunikacja jest ujmowana jako działanie jednokierunkowe zachodzące „wewnątrz” nadawcy komunikatu, bez troski o sferę „między” osobami. W modelu dwustronnym komunikację traktuje się jako „serię przyczyn

---

4 M. Stankowska, *Utrudnienia w komunikacji pomiędzy synową a teściową*, „Studia Psychologica” 13 (2013) nr 2, s. 15.

5 B. Harwas-Napierała, *Specyfika komunikacji interpersonalnej w rodzinie ujmowanej jako system*, w: *Psychologia rodziny*, red. I. Janicka, H. Liberska, Warszawa 2014, s. 48.

i skutków, bodźców i reakcji”⁶. Winę i odpowiedzialność za określone zakłócenia komunikacji lokuje się w partnerze, co również, jak w przypadku modelu jednostronnego, prowadzi do zniekształconego rozumienia komunikacji. W modelu relacyjnym (trójstronnym) centrum uwagi nadawcy i odbiorcy stanowią nie tyle oni sami, co przedmiot komunikacji, który łączy partnerów dialogu, stanowiąc pole do kreowania nowych wzorców zachowań i reakcji. John Stewart opisuje ten model jako ujęcie transakcyjne. Zakłada ono, że ludzie pod wpływem komunikacji zmieniają się w ciągłym procesie „samodefiniowania się i reagowania drugiej osoby na tę definicję”. Komunikacja jest więc istotnym czynnikiem budującym osobę, to, kim jesteśmy, „gdy ludzie się komunikują, częścią tego, co się między nimi dzieje, jest współpraca w tworzeniu ich tożsamości”⁷.

Zdaniem Stewarda „komunikacja interpersonalna jest to taki typ, jakość lub rodzaj kontaktu, który pojawia się, kiedy osoby mówią lub słuchają w sposób maksymalizujący to, co osobiste” (afirmujący bycie osobą jako przeciwieństwo kontaktu bezosobowego poprzez dostrzeżenie takich cech osoby, jak jej wyjątkowość, niemierzalność, zdolność wyboru, refleksyjność i adresowalność). Z takiego spojrzenia na komunikację międzyosobową wynika między innymi szczególne rozumienie tego, czym jest odpowiedzialność. Nie jest ona postrzegana jako wina, błąd czy zasługa, lecz jako „zdolność do odpowiedzi (*responsability – ability to respond*)”. Bycie odpowiedzialnym oznacza tu więc gotowość i umiejętność pójścia naprzód, zaangażowanie ukierunkowane na potencjalnie pozytywne uczestnictwo. Taka postawa nie jest zawsze równoznaczna z robieniem tego, czego oczekują inni. Odpowiedzialność każdej z osób wyraża się w jej świadomości, że partycypuje ona w szerszym procesie, na który jej poszczególne działania mają istotny wpływ, a także w jej wrażliwości na to, w jaki sposób to oddziaływanie się dokonuje⁸.

6 *Mosty zamiast murów. O komunikowaniu się między ludźmi*, red. J. Stewart, Warszawa 2014, s. 46–47.

7 *Mosty zamiast...*, dz. cyt., s. 48–49.

8 *Mosty zamiast...*, dz. cyt., s. 37–44, 54. Zachodzi tu pewna zgodność z personalistycznym pojmowaniem odpowiedzialności, które wyraził Karol Wojtyła w dziele *Osoba i czyn*: „Człowiek dlatego bywa odpowiedzialny za swe czyny i dlatego przeżywa odpowiedzialność, ponieważ posiada zdolność odpowiadania wolą na

Komunikacja w relacji teściowa – synowa

W literaturze przedmiotu można spotkać się przede wszystkim z opracowaniami dotyczącymi relacji między synową a teściową. Oddziaływanie tej relacji obejmuje swoim zasięgiem wiele innych rodzinnych zależności. Jej dynamika może mieć wpływ na relacje teściowej z własnymi dziećmi, określać formę i jakość jej kontaktów z wnukami, może mieć także znaczenie, jeśli chodzi o zapewnienie opieki w starości lub w chorobie. Dla synowej relacja z teściową może oddziaływać na jej związek z mężem, warunkować kwestie związane z pomocą w opiece nad dziećmi lub wsparciem finansowym ze strony starszego pokolenia, a także może być dla niej wzorcem pełnienia roli teściowej w przyszłości. Biorąc pod uwagę tę kompleksowość odniesień, w których sytuuje się relacja teściowa – synowa, poszerzenie rozumienia charakterystyki tej relacji wydaje się niezwykle istotne⁹.

Magdalena Stankowska w badaniach dotyczących różnych aspektów relacji między synowymi a teściowymi wyróżniła komunikację jako element, który wymaga pogłębionej analizy jakościowej. Wychodząc z postawionej na wstępie hipotezy, że relacja teściowa – synowa obarczona jest pewnymi trudnościami, w oparciu o analizę wywiadów pogłębionych, wyróżniła następujące czynniki mające znaczący wpływ na kształt tej relacji: sposób, w jaki synowe zwracają się do teściowych, unikanie konfliktów i rozmów dotyczących trudnych kwestii oraz komunikowanie się przez syna-męża¹⁰.

Na komunikację i kształt relacji między synową a teściową wpływa sposób, w jaki się do siebie zwracają. Wybór określonej formy („mamo”, „pani”, po imieniu, w formie bezosobowej, „babciu”) często staje się

---

wartość. Zachodzi powinność odniesienia się do przedmiotu wedle jego prawdziwej wartości, a w parze z nią rodzi się odpowiedzialność za przedmiot pod kątem jego wartości – czyli krótko: odpowiedzialność za wartość”. Por. K. Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, Kraków 1985, s. 207.

9 M. E. Woolley, G. L. Greif, *Mother-in-Law Reports of Closeness to Daughter-in-Law: The Determinant Triangle with the Son and Husband*, „Social Work” 64 (2019) nr 1, s. 73, <https://doi.org/10.1093/sw/swy055>.

10 M. Stankowska, *Utrudnienia...*, dz. cyt., s. 16.

problematyczny i kluczowy dla dalszego kształtowania relacji. Wyrażenia „mamo” i „tato” mieszczą w sobie pewien ładunek emocjonalny, oznaczają także pewnego rodzaju przyporządkowanie. Stosowanie tej formy może być wyrazem szacunku ze strony synowej oraz jej chęci nawiązania bliskiej relacji. Niektórzy jednak dostrzegają pewnego rodzaju zagrożenie, jakie może nieść za sobą nazywanie teściowej „mamą”. Może to sprzyjać sytuacji, w której synowa wchodzi w rolę dziecka swojej teściowej i w taki sposób jest przez nią traktowana. Jednak w opiniach wielu synowych, które zwracają się do swoich teściowych w ten sposób, w tym kontekście relacyjnym jest to jedynie zwrot grzecznościowy, który nie pociąga za sobą stawiania teściowej niejako na równi ze swoją biologiczną matką. Z kolei dla teściowych niejednokrotnie jest czymś naturalnym, że traktują synową jak własną córkę¹¹. Pewną dysproporcję w postrzeganiu wzajemnej relacji między teściowymi a synowymi dostrzegli też inni autorzy. Teściowe deklarowały, że czują się dobrze z relacji z synowymi, podczas gdy synowe oceniały postawę teściowych jako natrętną¹².

W badaniach prowadzonych przez Józefę Pielkową wśród synowych i teściowych zamieszkujących wspólnie odpowiedzi respondentek wskazywały, że częstą przyczyną nieporozumień między nimi jest wspólne zamieszkiwanie. Konflikty dotyczyły zwłaszcza takich kwestii jak prowadzenie gospodarstwa domowego przez synowe (68 proc. odpowiedzi), metod wychowywania dzieci (52 proc.) oraz postawy synowych wobec ich mężów (38 proc.). Rolę pośrednika w rozwiązywaniu konfliktów pełnił często syn, jednak mimo to wiele konfliktów pozostało nierozwiązanych, co skutkowało pojawianiem się takich zachowań, jak wyrażanie negatywnej opinii o drugiej stronie poza rodziną, minimalizowanie kontaktów lub wrogie nastawianie dzieci wobec drugiej strony¹³.

---

11 M. Stankowska, *Utrudnienia...*, dz. cyt., s. 22–25.

12 M. E. Woolley, G. L. Greif, *Mother-in-Law...*, dz. cyt., s. 75.

13 J. A. Pielkowa, *Stosunki interpersonalne w rodzinie w relacji teściowa – synowa*, „Problemy Rodziny” 193 (1994) nr 1, s. 13–14.

Komunikowanie się przez syna-męża

W świetle teorii komunikacji zaprezentowanej przez Watzlawicka, Beavina i Jacksona komunikacja jest procesem, który jest nieodłącznym elementem ludzkich relacji. Nie da się nie komunikować, gdyż nawet milczenie czy unikanie pewnych tematów jest pewnego rodzaju komunikatem. Wyodrębnienie w komunikacie aspektu treści oraz aspektu związku (dotyczącego relacji) wskazuje na możliwość innego odbioru tego samego komunikatu przez poszczególne osoby pozostające względem siebie w różnych relacjach¹⁴.

W badaniach nad trudnymi relacjami społecznymi został zaobserwowany schemat, w którym tego typu relacje łączące dwie osoby są często triangulowane przez trzeci czynnik, w postaci osoby czy też jakiejś czynności, zadania, oczekiwania lub celu. Za pośrednictwem tego trzeciego czynnika mogą być przedstawiane konflikty między dwoma członkami rodziny lub może zachodzić między nimi komunikacja pośrednia. Jednak ów czynnik może również zbliżać do siebie dwie osoby. Interakcje i utrzymywanie relacji opierają się przede wszystkim na tym trzecim ogniwie. Relacja teściowej z synową prawdopodobnie nigdy by nie istniała, gdyby nie wybór małżonki przez jej syna. Ten wybór sytuuje go w kluczowej roli, którą będzie pełnił, dopóki teściowa i synowa nie nawiążą silniejszej relacji¹⁵.

Komunikowanie się za pośrednictwem męża-syna jest częstą praktyką, zarówno w przypadku, gdy relacje synowej z teściową są przyjazne, jak i wówczas, gdy pozostają one skonfliktowane. Warto pamiętać o tym, że aby relacja między dwiema osobami była bliższa, a komunikacja przebiegała sprawnie, potrzebne jest jej praktykowanie, nawet jeśli stwarza to chwilami różnego rodzaju napięcia czy nieporozumienia. Synowe i teściowe, których kontakt opiera się głównie na pośrednictwie męża-syna, pozbawiają się okazji praktykowania bezpośredniej komunikacji. Włączając w proces wzajemnego porozumiewanie się osobę trzecią, ryzykuje się tym, że druga osoba otrzyma komunikat w postaci zmienionej, rów-

14 M. Stankowska, *Utrudnienia...*, dz. cyt., s. 17.

15 M. E. Woolley, G. L. Greif, *Mother-in-Law...*, dz. cyt., s. 74.

niez dlatego, że ważną częścią przekazu stanowi też komunikat niewerbalny, a ten nie będzie nigdy identyczny z komunikatem niewerbalnym pierwszego nadawcy. Oprócz tego, traci się wówczas możliwość sprawdzenia, czy to, co chciało się powiedzieć, zostało we właściwy sposób zrozumiane oraz nie ma możliwości zaobserwowania reakcji odbiorcy¹⁶.

Pojawienie się wnuków nieraz jest momentem rozpoczęcia bardziej bezpośredniej komunikacji między synową a teściową. Jednak w artykule dotyczącym zagadnienia konfliktu między teściowymi i synowymi, rozpatrywanego z perspektywy ewolucyjnej psychologii konfliktu w relacjach rodzinnych, Jessica D. Ayers wraz z innymi autorami stwierdziła, że teściowe, które są bardziej zdystansowane w relacjach z synowymi, najczęściej także po narodzinach wnuka doświadczają większych napięć w tej relacji, co spowodowane jest nierówną dynamiką władzy obydwu stron oraz różnicami w celach i wartościach, którymi kierują się teściowa i synowa. Przedstawione w artykule wyniki badań prowadzonych na gruncie amerykańskim są poparciem tezy, że konflikt jest wspólną cechą relacji powinowactwa łączących synowe i teściowe¹⁷.

Zakłócenie komunikacji między teściową a synową może mieć miejsce wskutek uzależniania ich relacji od tego, jak układają się relacje matki z synem. Zdarza się, że teściowe mają tendencję do tego, by traktować swojego syna i synową, jakby byli jedną osobą. Wówczas, gdy relacja matka – syn ulega pogorszeniu, skutkuje to automatycznym pojawieniem się napięć w relacji z synową lub całkowitym ucięciem komunikacji między nimi¹⁸.

Kryzisy rozwojowe związane z rolą teściów

Początek pełnienia roli teściów przypada na okres średniej dorosłości. W ujęciu teorii Ericksona w ten etap rozwojowy człowieka wpisany jest

16 M. Stankowska, *Utrudnienia...*, dz. cyt., s. 26.

17 J.D. Ayers et al., *Mother-in-Law Daughter-in-Law Conflict. An Evolutionary Perspective and Report of Empirical Data from the USA*, „Evolutionary Psychological Science” 8 (2022) nr 1, <https://doi.org/10.1007/s40806-021-00312-x>.

18 M. Stankowska, *Utrudnienia...*, dz. cyt., s. 26.

kryzys „generatywność kontra stagnacja”. Zaangażowanie w wychowanie młodszego pokolenia jest siłą witalną, która pomaga pokonać ów kryzys: „Wszystkie siły życiowe zrodzone z wcześniejszych stadiów rozwoju, rozpatrywanych w porządku wstępującym od niemowlęctwa po wczesną dorosłość (nadzieja, wola, stanowczość, kompetencja, wierność i miłość), okazują się teraz [...] niezbędne do wykonania międzypokoleniowego zadania, jakim jest wspomaganie sił życiowych u przedstawicieli następnego pokolenia”¹⁹. Zdaniem amerykańskiego psychoanalityka charakterystyczne dla kryzysu rozwojowego jest wzajemne przeplatanie się stanów regresywnych z progresywnymi. Pojawienie się stanów regresywnych, mimo pewnego komponentu destrukcyjnego, niesie jednak z sobą pewien rozwojowy potencjał. Jest to bowiem znak, że dotychczasowe formy funkcjonowania muszą ulec przeobrażeniu, jeśli mają okazać się satysfakcjonujące i konstruktywne zarówno dla danej osoby, jak i jej otoczenia²⁰.

Wejście w rolę teściów wiąże się z uznaniem mniejszego wpływu na relacje rodzinne. Z tej racji, że kobiety w porównaniu z mężczyznami są bardziej skoncentrowane na relacjach rodzinnych, pewnego rodzaju wycofanie się z życia dorosłych dzieci może być dla nich szczególnie trudne²¹. Może również w tym fakcie należy dostrzec przyczynę większych trudności w relacjach z teściowymi niż z teściami. Zwłaszcza dwa zadania mogą dla teściów stanowić wyzwanie i przyczyniać się do stanów regresywnych. W pierwszej kolejności chodzi tu o zaakceptowanie w rodzinie nowej osoby (synowej lub zięcia). Otwarta postawa teściów w tej kwestii może sprzyjać trwałości małżeństwa syna lub córki lub stać się czynnikiem zwiększającym ryzyko rozpadu związku. Według Elżbiety Sujak z chwilą zawarcia małżeństwa dzieci stają wobec rodziców w sytuacji konfliktowej, nawet jeśli małżeństwo zyskało aprobatę z ich strony²². Nadmierne związanie uczuciowe rodziców z dorosłym dzieckiem

19 E. H. Erikson, *Dopełniony cykl życia*, tłum. A. Gomola, Poznań 2002, s. 83.

20 W. Juroszek, *Kryzysy związane z rolą teściów i sposoby ich rozwiązywania – na podstawie teorii Erika Eriksona*, „Roczniki Pedagogiczne” 6 (2014) nr 3, s. 98.

21 W. Juroszek, *Akceptacja, empatia i kongruencja rodziców w percepcji dorastających synów i córek*, „Studia Psychologica” 10 (2010), s. 87–102.

22 E. Sujak, *Kontakt psychiczny w małżeństwie i rodzinie*, Kraków 2007, s. 117.

może prowadzić do powstania ze strony teściów przekonania, że synowa bądź zięć zabiera im córkę lub syna. To z kolei sprawia, że trudno im jest obdarzyć współmałżonka dziecka zaufaniem, co może przejawiać się w próbach kontrolowania młodego małżeństwa²³.

Drugie wyzwanie stojące przed teściami jest związane z rolą dziadków. Polega ono na roztropnej trosce o wychowanie wnuków, uwzględniającej pierwszeństwo rodziców (w tym synowej lub zięcia) w pełnieniu tego zadania. Korzystną sytuacją jest, gdy dziadkowie pełnią swoją rolę wobec wielu wnuków. Wtedy nie są oni zależni od decyzji wyłącznie jednego zięcia czy synowej dotyczącej częstotliwości spotkań z ich dzieckiem. Tym samym dysponują możliwością częstego kontaktu z różnymi wnukami. Gdy u dziadków przebywa więcej dzieci, tworzą się również dobre relacje między kuzynostwem. Synowa lub zięć, widząc pozytywny wpływ dziadków na wnuki oraz wyjątkową więź, jaka ich łączy, nie może całkowicie ignorować swoich teściów. Dostrzegając bezinteresowność w postawie teściów, którzy nieraz pokonują swoje zmęczenie i angażują się w opiekę nad większą liczbą wnuków, synowa lub zięć może wyzbyć się obaw, że teściowie nastawią dziecko wrogo wobec ich osoby. Czas spędzony wspólnie z wnukami jest też okazją do przekazywania im przez dziadków wartości i rodzinnych tradycji²⁴.

Transmisja i ambiwalencja międzypokoleniowa

Transmisja międzypokoleniowa w rodzinie stanowi jeden z podstawowych mechanizmów psychologicznych, który kształtuje tożsamość zarówno jednostkową, jak i grupową. Procesy związane z transmisją międzypokoleniową stoją u korzeni poczucia przynależności do rodziny, które umożliwia identyfikowanie się jako część tej wspólnoty. Stwarzają u członków rodziny poczucie przynależności do wspólnej historii, pewnej ciągłości czasowej zarówno w obrębie przeszłości, jak i przyszłości.

---

23 S. Tykarski, *Trudności w relacjach z teściami i możliwości ich naprawy*, „Teologia i Człowiek” 26 (2014) nr 2, s. 193–207, <https://doi.org/10.12775/TiCz.2014.024>.

24 W. Juroszek, *Kryzysy...*, dz. cyt., s. 99, 104.

Mechanizmy transmisji mogą pełnić rolę adaptacyjną, która uwidacznia się szczególnie w sytuacjach trudnych lub nowych. Umożliwiają skorzystanie z rodzinnych zasobów, jakie zostały przekazane danej osobie. Mogą to być na przykład wartości, wypracowane sposoby radzenia sobie lub pełnienia ról społecznych (np. rodzicielskich)²⁵.

Proces transmisji może zachodzić w różnych kierunkach – od pokolenia starszego do młodszego, w kierunku odwrotnym (transmisja odwrócona), a także wewnątrz jednego pokolenia (transmisja wewnątrzpokoleniowa). Zatem transmisja w rodzinie pozwala nie tylko pogłębić relacje między różnymi pokoleniami i przystosować się wzajemnie do siebie, lecz umożliwia także adaptację do środowiska zewnętrznego względem rodziny i do występujących w nim zmian. W pierwszym przypadku źródłem zmian jest następstwo pokoleń w rodzinie, w drugim przyczyną zmian tkwią poza rodziną. W obydwu przypadkach tym, co może pomóc stawić czoła owym zmianom, jest transmisja wewnątrz rodziny. Przykładowo, gdy dorastające dziecko sprawia rodzicom trudności wychowawcze, poprzez proces „klasycznej” transmisji mogą zyskać oni wsparcie w tej sytuacji (pomoc ze strony dziadków dziecka polegającą na podzieleniu się wiedzą na temat skutecznych sposobów oddziaływań wychowawczych). Ważne jest jednak, by wiedza przejęta od starszego pokolenia została przepracowana w ramach indywidualnego doświadczenia samych rodziców, w przeciwnym razie może przyczynić się do nasilenia trudności wychowawczych, a wskutek tego do powstania konfliktu także między rodzicami dziecka a jego dziadkami²⁶.

Relacje łączące dorosłe dzieci z ich rodzicami mogą być rozpatrywane w kluczu ambiwalencji międzypokoleniowej, która niekiedy może pojawiać się w tych relacjach. Nie jest ona postrzegana jako zjawisko wyłącznie negatywne. Ambiwalencja ta jest rozumiana jako „paradoks między bliskością a dystansem”, między intymnością a stawianiem granic wiąże się z nieuniknioną „opozycją między podobieństwem a różnicą”. Synowa lub zięć zna teściów krócej niż ich córka czy syn, co może utrudniać

---

25 M. Farnicka, H. Liberska, *Transmisja pokoleniowa – procesy zachodzące na styku pokoleń*, w: *Psychologia rodziny*, red. I. Janicka, H. Liberska, Warszawa 2014, s. 190.

26 M. Farnicka, H. Liberska, *Transmisja...*, dz. cyt., s. 190–191.

odczuwanie podobieństwa. Tym bardziej, jeśli na przykład teść lub zięć różni się pod jakimś względem, który historycznie dzielił ludzi, a więc w kwestii religii, rasy, pozycji społecznej, stopień ambiwalencji może być większy²⁷.

Wspólne spędzanie czasu

Michael E. Woolley i Geoffrey L. Greif w artykule dotyczącym trójkąta relacyjnego synowa – teściowa – mąż-syn, w oparciu o dane ankietowe zebrane od 267 teściowych, przedstawiają czynniki, które ich zdaniem mają wpływ na to, jak teściowa postrzega relację z synową²⁸. Gdy w relacji synowa – teściowa pojawia się przestrzeń podobnych zainteresowań, czy to w kontekście zawodowym, czy w obszarze zajęć domowych, spędzania czasu wolnego albo wychowywania dzieci, wówczas wzrasta szansa na zaistnienie większej ilości pozytywnych interakcji, dzięki którym więź między kobietami może się wzmacniać. Dla zacieśnienia tej więzi istotne jest również kształtowanie obustronnego poczucia bycia potrzebnym i pomocnym. Silnym wskaźnikiem bliskości między synową i teściową jest także kwestia wspólnego spędzania czasu. Przebywanie razem może poprawić jakość relacji, zwłaszcza gdy pracuje się także nad innymi czynnikami, które mogą się do tego przyczynić, chodzi na przykład o komunikację, wspólne zainteresowania, wzajemną pomoc. W danych z badań przeprowadzonych przez Woolley'a i Greifa pojawiło się jednak zastrzeżenie, że zbyt duża ilość czasu spędzanego wspólnie przez teściowe i synowe wiąże się z mniejszym stopniem bliskości między nimi. Optymalne okazało się 20–30 godzin miesięcznie. Zarówno mniejsza, jak i większa ilość dzielonego razem czasu nie sprzyjała dobrej relacji. W drugim przypadku pewnego rodzaju niezadowolenie może być spowodowane tym, że przebywanie razem nie zawsze jest rezultatem

---

27 M. E. Woolley, G. L. Greif, *The Father-in-law's Relationship with His Son-in-law: A Preliminary Understanding*, „Smith College Studies in Social Work” 88 (2018) nr 2, <https://doi.org/10.1080/00377317.2018.1438243>.

28 M. E. Woolley, G. L. Greif, *Mother-in-Law...*, dz. cyt., s. 73.

wolnego wyboru teściowej czy synowej, ale może być również podyktowane innymi czynnikami (na przykład niepożądanymi okolicznościami życiowymi, które wymusiły wspólne zamieszkanie)²⁹.

W kontaktach z teściami zwłaszcza na początku może wytworzyć się pewnego rodzaju niepewność relacyjna. Na przykład teściowa może być niepewna co do oczekowań synowej wobec tego, jak ma wyglądać ich relacja w zakresie częstotliwości odwiedzin, rozmów oraz jej odczuć co do pozycji teściów w rodzinie. Jeśli ta niepewność pozostaje niewyrażona, prawdopodobnie wpłynie to na interpretację komunikacji i zachowań, co może spowodować powstawanie różnych niejednoznaczności i nieporozumień. Natężenie niepewności relacyjnej jest odwrotnie proporcjonalne względem stopnia satysfakcji z jakości relacji łączącej teściową i synową. Dzielenie się informacjami z życia rodziny sprzyja poczuciu bycia włączonym w relację, co zmniejsza dezorientację i zwiększone poczucie bliskości³⁰. Warto także pamiętać o tym, że bliskość w relacjach międzyosobowych może mieć różne wymiary – może to być na przykład bliskość emocjonalna, intelektualna lub działaniowa³¹.

Dla budowania dobrych relacji z teściami ważne jest dostrzeżenie, że potrzeba bliskości poszczególnych osób w rodzinie jest różna. Więzy krwi w sposób naturalny sprzyjają dążeniu do częstszych kontaktów i większej bliskości w relacjach, niż ma to miejsce w przypadku osób jedynie spowinowaconych. W sytuacji, gdy synowa lub zięć próbuje narzucić dystans w kontaktach z teściami swoim najbliższym – współmałżonkowi i dzieciom (dla których teściowie to rodzice i dziadkowie), może pojawić się konflikt potrzeb, a na jego bazie mogą powstać dalsze spory. Jeśli rodzina ceni więzy międzypokoleniowe i dostrzega w nich zasób chociażby z perspektywy rozwoju najmłodszego pokolenia, warto postarać się o postawę wzajemnej otwartości³² i dialogu w celu wypracowania

29 M. E. Woolley, G. L. Greif, *Mother-in-Law...*, dz. cyt., s. 79.

30 M. E. Woolley, G. L. Greif, *Mother-in-Law...*, dz. cyt., s. 75.

31 M. Ryś, *Jakość związku małżeńskiego a poziom bliskości małżonków i sposoby rozwiązywania przez nich konfliktów*, „Studia Psychologica” 5 (2004), s. 59–60.

32 Jak zauważył Stewart, słowo „otwartość” ma dwa znaczenia. „Bycie otwartym” może wskazywać zarówno na receptywność wobec myśli, uczuć, potrzeb, przeżyć innych osób, jak i na postawę charakteryzującą się gotowością do dzielenia się sobą, ujawnienia

wania rozwiązań, które uwzględniałyby potrzeby wszystkich członków rodziny³³.

Perspektywa socjobiologiczna

Złożoność relacji między synowymi lub zięciami a teściami bywa rozpatrywana także w nurcie socjobiologicznym, przy zastosowaniu teorii dostosowania łącznego (zwanej także teorią altruizmu bądź dobru krewniczego) Williama D. Hamiltona³⁴. Zgodnie z tą teorią stopień pokrewieństwa jest wyznacznikiem tego, w jakiej mierze człowiek jest skłonny do aktów altruizmu wobec krewnych. W ujęciu socjobiologicznym altruizm jest rozumiany jako zachowanie, które danej jednostce przynosi straty, natomiast jest korzystne dla grupy. Zdaniem przedstawicieli tego nurtu człowiek z racji uwarunkowań genetycznych będzie podejmował raczej tego rodzaju zachowania altruistyczne, które są zachowaniami adaptacyjnymi³⁵. Matki i ojcowie, choć nie są połączeni więzami krwi, to jednak współpracują przede wszystkim ze względu na wspólny cel, jakim jest ochrona i rozwój ich potomstwa. Rozbieżność

---

niania siebie. Pierwszy rodzaj otwartości (wyrażający się pełnym wyrozumiałości pragnieniem słuchania i przyjmowania drugiej osoby) można nazwać „otwartością na wejściu”, drugi z kolei odcień otwartości (gdy osoba nie waha się dzielić z innymi swoich myśli, uczuć, pragnień) można określić mianem „otwartości na wyjściu”. Tak jak wdech i wydech są niezbędne w procesie oddychania, podobnie dla budowania bliskich relacji ważne jest współwystępowanie obydwu rodzajów otwartości. Por. J. Stewart, *Mosty zamiast...*, dz. cyt., s. 57.

33 W. Juroszek, *Kryzysy...*, dz. cyt., s. 99.

34 Według tej teorii „dobór naturalny faworyzuje cechy, które umożliwiają danym genom bycie przekazanym następnym pokoleniom. Zasadnicze znaczenie ma tu fakt, iż może to następować nie tylko przez bezpośrednie płodzenie potomków przez danego osobnika (sukcesja bezpośrednia), [...] ale również poprzez sukces reprodukcyjny krewnych, z którym dany osobnik dzieli znaczącą część swojego genotypu”. Por. W. Saryusz-Wolski, *Model altruizmu Garyego Beckera w perspektywie bioekonomicznej*, „Gospodarka Narodowa” 188 (2003) nr 11–12, s. 41, <https://doi.org/10.33119/GN/113814>.

35 J. Śliwak, *Altruizm w koncepcji socjobiologicznej*, „Roczniki Psychologiczne” 2 (1999), s. 114.

zdań teściów i zięciów w kwestii tego, co stanowi dobro ich wspólnych potomków, jest tłumaczona tu przez konflikt genetyczny. Przyczynę braku zauważalnego konfliktu między zięciem a teściem upatruje się w tym, że sieci społeczne mężczyzn w większym stopniu niż w przypadku kobiet są zwykle oparte na koalicji i wzmacniane przez budowanie pozytywnych relacji zarówno z krewnymi genetycznymi, jak i powinowatymi³⁶.

Badania prowadzone przez Jean Ayers i współpracowników opublikowane w 2021 r. wskazują, że istnieją wyraźne różnice w dynamice konfliktu z powinowatymi w porównaniu z konfliktami, jakie pojawiają się w relacjach z krewnymi genetycznymi. W próbie badawczej zarówno mężczyźni, jak i kobiety zgłaszali, że więcej konfliktów dotyczy relacji z teściowymi niż z matkami, także matki wskazywały, że więcej sprzeczek i antagonizmów pojawia się w kontaktach z synowymi niż z córkami, co potwierdza wnioski wynikające z wcześniejszych badań podejmujących problematykę relacji synowa – teściowa. Nowum stanowiło sygnalizowanie przez mężczyzn pojawiania się większej liczby konfliktów z teściowymi niż z matkami, a także wskazywanie ojców na częstsze dysonanse w relacjach z córkami niż z synowymi. Ostatnią prawidłowość autorzy artykułu tłumaczyli, biorąc pod uwagę rezultaty badań nad męskimi koalicjami, w kontekście których należałoby przewidywać, że konflikt między ojcami a biologicznymi córkami jest największy, gdy córka wchodzi w romantyczny związek, a zmniejsza się stopniowo, gdy ojciec nabiera przekonania, że zięć wzmacnia jego sieć społeczną³⁷.

O ile problematyka dotycząca relacji synowej i teściowej jest analizowana w różnych opracowaniach, o tyle zagadnienia dotyczące teściów i zięciów pozostają nieco w cieniu. Autorzy podejmujący tę tematykę są zdania, że tym, co toruje drogę do silnej więzi między ojcem a zięciem jest silna, zdrowa więź między ojcem i córką. Na relację teścia z zięciem mogą rzutować oczekiwania, jakie ma on wobec siebie jako mężczyzny, a w konsekwencji także wobec mężczyzny, który jest mężem jego córki. Nie bez znaczenia pozostaje tu również relacja ojca z własnym synem,

---

36 J.D. Ayers et al., *Mother-in-Law...*, dz. cyt., s. 57.

37 J.D. Ayers et al., *Mother-in-Law...*, dz. cyt., s. 65.

a także ze swoim teściem³⁸. Doświadczenie pozytywnej relacji z teściami może być wzorem odtworzonym w następnym pokoleniu.

Zakończenie

Na kształtowanie się wzajemnych relacji między teściami a zięciami wpływa wiele czynników, takich jak komunikacja interpersonalna (w tym również wybór konkretnej formy zwracania się do siebie) poprzez rolę, jaką odgrywają w tych relacjach rodzone dzieci teściów, umiejętność konstruktywnego przechodzenia kryzysów rozwojowych, sposób dokonywania się transmisji międzypokoleniowej w rodzinie, pojawienie się wnuków, stopień tolerancji dla odmienności, czynniki geograficzne, takie jak odległość dzieląca teściów i zięciów (w pewnym stopniu determinująca częstotliwość kontaktów), czynniki ekonomiczne, mieszkaniowe. Warto spojrzeć na relacje dwustronne w szerszym kontekście innych relacji rodzinnych. Dotyczy to również tej szczególnej relacji quasi-parentalnej, jaką jest relacja synowej z teściową. W tym kontekście pomocna w budowaniu relacji synowych z teściowymi może być znajomość roli, jaką odgrywa kontekście tej relacji mąż-syn. Dobra relacja między synową i teściową wydaje się zbliżać także matkę i syna.

Warto wyzbyć się uprzedzeń. Wiele osób internalizuje negatywne stereotypy dotyczące teściów, jakie są przedstawiane w kulturze popularnej, od humoru po literaturę i muzykę, obciążając w ten sposób niejako już na samym starcie relację z teściami. Jeśli zarówno teściowie, jak i zięciowie bądź synowe będą rozwijać umiejętność otwartego porozumiewania się w kwestii ich wspólnego udziału w życiu rodzinnym, wzrasta prawdopodobieństwo, że rola teściów będzie bardziej klarowna i pozbawiona stereotypów³⁹. Teściowie, którzy chcą zbudować dobre relacje ze swoim

38 M. E. Woolley, G. L. Greif, *The Father-in-law's...*, dz. cyt., s. 3.

39 M. E. Woolley, G. L. Greif, *Mother-in-Law...*, dz. cyt., s. 79–80. Stereotypy i nacechowane negatywnie żarty na temat teściowych są zjawiskiem częstym w różnych kręgach kulturowych. Większość dowcipów o teściowej jest opowiadana z perspektywy zięcia, jednak tymi, które wydają się być bardziej niezadowolone ze swoich teściowych są żony. Por. K. Y. Shih, K. Pyke, *Seeing Mothers-in-Law Through the Lens*

zięciem lub synową, dają im do zrozumienia, że są oni traktowani jako część rodziny, co może realizować się przykładowo poprzez dzielenie się przez teściów historią rodziny oraz włączanie synowej bądź zięcia we wspólne działania i celebrowanie świąt rodzinnych. Wówczas jest możliwe, że relacje zięciów z teściami staną się serdeczne, szczerze, pełne wzajemnego zaufania, wsparcia i zrozumienia, przyczyniając się tym samym do wzmocnienia spójności całej rodziny.

Abstrakt

Czynniki warunkujące kształtowanie się relacji z teściami. Wybrane aspekty społeczno-psychologiczne

W artykule zostały przedstawione niektóre spośród licznych czynników, pod wpływem których rozwija się relacja między teściami a zięciami i synowymi. Uwzględniony został szerszy kontekst tych relacji w odniesieniu do innych powiązań rodzinnych (pokrewieństwa, małżeństwa). Szerzej omówione zostały zwłaszcza kwestie dotyczące komunikacji. Zwrócono również uwagę na takie mechanizmy, jak transmisja i ambiwalencja międzypokoleniowa jako elementy funkcjonowania rodzinnego, w ramach których zachodzą interakcje z teściami. W świetle różnorodnych badań zostały zaakcentowane zarówno czynniki, które mogą determinować wspomniane relacje w sposób negatywny, jak i te posiadające charakter pozytywny.

Słowa kluczowe: komunikacja, rodzina, synowe, teściowie, zięciowie

Abstract

Factors influencing the relationship with parents-in-laws. Selected psychosocial aspects

The article presents some of the numerous factors under which the relationship between in-laws and sons-in-law develops. The context of these relationships to other

---

of the Mothering Ideology: An Interview Analysis of Taiwanese, Taiwanese American, and Mexican American Daughters-in-Law, „Journal of Family Issues” 37 (2016) nr 14, s. 1, <https://doi.org/10.1177/0192513X15570319>.

family ties (kinship, marriage) was account. Communication issues, in particular, are discussed. Attention has also focused on mechanisms such as intergenerational transmission and ambivalence. These are elements of family functioning where interactions with in-laws take place. The factors that can determine these relations negatively and positively are highlighted in the light of various studies.

Keywords: communication, daughters-in-law, family, in-laws, sons-in-law

Bibliografia

- Ayers J. D. et al., *Mother-in-Law Daughter-in-Law Conflict. An Evolutionary Perspective and Report of Empirical Data from the USA*, „Evolutionary Psychological Science” 8 (2022) nr 1, s. 56–71, <https://doi.org/10.1007/s40806-021-00312-x>.
- Erikson E. H., *Dopełniony cykl życia*, tłum. A. Gomola, Poznań 2002.
- Farnicka M., Liberska H., *Transmisja pokoleniowa – procesy zachodzące na styku pokoleń*, w: *Psychologia rodziny*, red. I. Janicka, H. Liberska, Warszawa 2014.
- Harwas-Napierała B., *Specyfika komunikacji interpersonalnej w rodzinie ujmowanej jako system*, w: *Psychologia rodziny*, red. I. Janicka, H. Liberska, Warszawa 2014.
- Juroszek W., *Akceptacja, empatia i kongruencja rodziców w percepcji dorastających synów i córek*, „Studia Psychologica” 10 (2010), s. 87–102.
- Juroszek W., *Kryzysy związane z rolą teściów i sposoby ich rozwiązywania – na podstawie teorii Erika Eriksona*, „Roczniki Pedagogiczne” 6 (2014) nr 3, s. 95–107.
- Mosty zamiast murów. O komunikowaniu się między ludźmi*, red. J. Stewart, tłum. J. Doktor, Warszawa 2002.
- Pielkowska J. A., *Stosunki interpersonalne w rodzinie w relacji teściowa – synowa*, „Problemy Rodziny” 193 (1994) nr 1.
- Podsadecka J., *Sztuka Czulości. Ks. Jan Kaczkowski o tym, co najważniejsze*, Kraków 2017.
- Ryś M., *Jakość związku małżeńskiego a poziom bliskości małżonków i sposoby rozwiązywania przez nich konfliktów*, „Studia Psychologica” 5 (2004), s. 57–67.
- Saryusz-Wolski W., *Model altruizmu Garyego Beckera w perspektywie bioekonomicznej*, „Gospodarka Narodowa” 188 (2003) nr 11–12, s. 38–50, <https://doi.org/10.33119/GN/113814>.

- Shih K. Y., Pyke K., *Seeing Mothers-in-Law Through the Lens of the Mothering Ideology: An Interview Analysis of Taiwanese, Taiwanese American, and Mexican American Daughters-in-Law*, „Journal of Family Issues” 37 (2016) nr 14, s. 1–26, <https://doi.org/10.1177/0192513X15570319>.
- Stankowska M., *Utrudnienia w komunikacji pomiędzy synową a teściową*, „Studia Psychologica” 13 (2013) nr 2, s. 15–32.
- Sujak E., *Kontakt psychiczny w małżeństwie i rodzinie*, Kraków 2007.
- Śliwak J., *Altruizm w koncepcji socjobiologicznej*, „Roczniki Psychologiczne” 2 (1999), s. 111–123.
- Tykarski S., *Trudności w relacjach z teściami i możliwości ich naprawy*, „Teologia i Czołowiek” 26 (2014) nr 2, s. 193–207, <https://doi.org/10.12775/TiCz.2014.024>.
- Wańczyk-Welc A. E., Marmola M., *Relacje w rodzinie pochodzenia a jakość małżeństwa u rodziców dzieci w wieku przedszkolnym*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 41 (2020) nr 1.
- Woolley M. E., Greif G. L., *Mother-in-Law Reports of Closeness to Daughter-in-Law: The Determinant Triangle with the Son and Husband*, „Social Work” 64 (2019) nr 1, <https://doi.org/10.1093/sw/swyo55>.
- Woolley M. E., Greif G. L., *The Father-in-law's Relationship with His Son-in-law: A Preliminary Understanding*, „Smith College Studies in Social Work” 88 (2018) nr 2, s. 152–173, <https://doi.org/10.1080/00377317.2018.1438243>.
- Wojtyła K., *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, Kraków 1985.
- Zaborowska A., *Współczesna rodzina – kryzys czy przemiana?*, w: *Tożsamość i poslanictwo rodziny*, red. M. Brzeziński i in., Lublin 2014.